

*Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 58.082.027
для присудження ступеня доктора філософії
в Західноукраїнському національному університеті*

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

ДЕРІЯ ВАСИЛЯ АНТОНОВИЧА

на дисертаційну роботу

АДАМСЬКОЇ Ірини Євгенівни

**на тему: «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості
підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)»**

на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та
адміністрування» зі спеціальності 071 Облік і оподаткування

Актуальність теми дослідження. Одним із найважливіших показників, які характеризують економічну діяльність підприємств будівельної галузі України є його вартість, яка в умовах ринкової економіки повинна щорічно зростати. Дослідженням питань зростання вартості підприємств будівельної галузі в Україні мало займалися та і, зрештою, інформації про динаміку, величину та структуру вартості таких підприємств не вистачає для забезпечення ефективних управлінських рішень, виходячи з реального стану і факторів впливу на вартість.

Система бухгалтерського обліку та економічного аналізу будівельних підприємств, на жаль, не забезпечує своєчасного, належного і повного відображення їх вартості в процесі формування її креації. Відповідно, вартість будівельних підприємств спотворюється, що, нерідко, проявляється у її

заниженні, а це призводить до зменшення сум амортизації необоротних активів, суттєвих відхилень від реальних витрат будівельного підприємства, заниження прибутку підприємства та його ринкової вартості у вигляді гудвілу тощо.

Зазначене вище засвідчує актуальність обраної теми дисертації Адамської І.Є., коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань представленого дослідження. Об'єктом дослідження в дисертаційній роботі став процес обліку та аналізу креації вартості підприємств у сфері житлового будівництва., а предметом - теоретичні, методичні та організаційні положення обліку й аналізу процесів креації вартості у будівельних підприємствах.

В дисертації Адамської І. Є. використані праці вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі та нормативні акти, дані фінансової звітності підприємств житлового будівництва Тернопільської області.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету за темою госпдоговорної науково-дослідної роботи «Оцінка вартості приватного підприємства «Інвест Родина»: обліково-аналітичний аспект» (державний реєстраційний номер 0118U002270). У межах цієї теми особистий внесок здобувачки полягає в удосконаленні методики й організації обліку та аналізу в процесі формування креації вартості будівельних підприємств.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій авторка обґрунтувала теоретичні положення та методичні рекомендації щодо вдосконалення обліку й аналізу процесів креації вартості підприємств. Результати дисертації є особистим науковим здобутком дисертантки. Внесок здобувачки в колективно опубліковані праці конкретизовано у переліку публікацій; у

дисертаційній роботі використано лише ті ідеї, які належать особисто авторці. Особистий внесок дисертантки є достатнім.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, логічними та достовірними. Дослідження здійснене автором відповідно до поставленої мети і полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління використанням матеріально-технічних ресурсів будівельних організацій.

Завдання, поставлені відповідно до вказаної мети дослідження, вирішено на високому теоретичному, методичному та практичному рівнях. Чітко сформулювавши завдання дослідження, автор спрямував науковий пошук на висвітлення проблемних питань, що розглядаються у роботі. Подано їх критичну оцінку, висвітлено недостатньо досліджені проблеми і запропоновано власний варіант вирішення. Дисертаційна робота характеризується теоретичною та практичною цінністю, вона є логічно побудованою, зміст розділів та підрозділів взаємопов'язані між собою.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження. Оцінюючи наукову новизну дисертації, варто, насамперед, зазначити, що робота Адамської І. Є. є комплексним, ґрунтовним дослідженням проблематики щодо обліку та аналізу в процесі формування креації вартості підприємства будівельної галузі в Україні, містить низку обґрунтованих теоретичних положень і науково-прикладних висновків.

Обравши за мету розроблення та наукове обґрунтування методичних підходів і практичних рекомендацій щодо обліку та аналізу в процесі формування креації вартості підприємства будівельної галузі в Україні, авторка сформулювала

низку наукових і практичних завдань. Їх реалізація дала змогу одержати результати, що свідчать про наукову новизну, практичне значення і наявність чіткого предмету захисту.

Встановлена мета і визначені завдання повністю реалізовані під час дослідження, результати якого відображено у роботі, а також в узагальненому вигляді сформульовані у висновках до кожного з розділів (с. 47-48; с. 101-103; с. 155-158) і в загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 159-164). Вони, загалом, вирішують актуальне завдання, що полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо формування процесу креації вартості підприємств у житловому будівництві.

Здобувачці вдалося комплексно дослідити поняття та критерії корисності креації вартості будівельного підприємства, облікове забезпечення функціонування креації вартості підприємств у будівельній галузі України, аналіз формування креації вартості підприємств житлового будівництва та використання його результатів для складання фінансових прогнозів.

Обґрунтованість одержаних дисертанткою висновків і рекомендацій супроводжується опрацюванням 199 літературних джерел, використанням великого числа теоретико-методичних розробок, нормативно-правових документів та статистичної інформації, а також результатів здійснених здобувачкою досліджень процесу формування креації вартості будівельних підприємств.

Відповідність розроблених авторкою науково-методичних підходів і рекомендацій щодо процесу формування креації вартості будівельних підприємств, придатність їх до використання у майбутніх наукових пошуках та практичній діяльності дає змогу засвідчити їх обґрунтованість і підтвердити

достовірність та новизну.

До наукових результатів, що спрямовані на вдосконалення теоретико-методичних положень та розробку науково-прикладних рекомендацій щодо поліпшення обліку та аналізу в процесі формування креації вартості підприємства будівельної галузі в Україні потрібно зарахувати:

1. Поліпшено термінологію поняття «креація вартості» та визначено її особливості в обліково-аналітичній і контрольній роботі, зокрема сформовано авторське визначення квантифікації як основного інструменту креації з метою кількісного вимірювання якісних ознак фактів господарської діяльності, їхнього обліку та контролю для досягнення ефективності креаційного процесу [с. 23-24].

2. Встановлено міру впливу принципів обліку на процес креації вартості підприємства та представлено основні з них у вигляді структурної моделі, де її елементами є учасники інвестиційного процесу в житловому будівництві: замовники; підрядні та субпідрядні, генпідрядні будівельні організації; інвестори; фінансово-кредитні установи [с. 49-54].

3. Розроблено вперше облікову модель креації вартості підприємств, яка враховує специфіку у сфері житлового будівництва та деталізується, на відміну від інших, за допомогою інтегрованих модулів з урахуванням принципів обліку; методики відображення чистих активів, чистих пасивів, власного капіталу та гудвілу; методики формування резервної системи; врахування обмежень у будівельній сфері й інших специфічних особливостей [с. 55-56].

4. Покращено обліковий механізм креації вартості будівельного підприємства, який охоплює такі етапи: реалізація активів; погашення зобов'язань; використання схем коригування; застосування ціни реалізації; використання механізму оподаткування; обчислення результату – вартості будівельного підприємства. У розробленому механізмі враховано основні методи

креації вартості будівельного підприємства [с. 62-65].

5. Удосконалено організаційно-методичні підходи до проведення комплексного аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання (з урахуванням галузевих особливостей), що дало змогу побудувати матрицю фінансового стану підприємств житлового будівництва та розробити алгоритм вибору методу оцінювання вартості будівельного підприємства [с. 113-115].

6. Розвинуто чинні методики оцінки вартості (витратний, порівняльний, дохідний методи) та доведена ефективність креації за змішаною методикою, оскільки основною її перевагою є можливість обґрунтування та систематизації облікових методів визначення вартості підприємства залежно від окресленої мети, облікового механізму визначення вартості, отриманих показників власності та застосованих методичних підходів до оцінювання [с. 116-120].

7. Набули подальшого розвитку підходи до оцінки результатів комплексного аналізу шляхом застосування інтегрального показника оцінки фінансового стану, що уможливить одночасну оцінку якісних і кількісних параметрів досліджуваних підприємств будівельної галузі [с. 135-140].

Повнота опублікування основних положень дисертації. Дисертаційна робота Адамської І. Є. є самостійною та повноцінною науковою працею.

Основні положення та результати дослідження опубліковано в 14 наукових працях (одна з яких у співавторстві), в т. ч. одна колективна монографія (обсягом 0,57 друк. арк., особисто авторці належить 0,25 друк. арк.); шість статей (2,76 друк. арк.) у наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; сім публікацій апробаційного характеру (1,05 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 4,38 друк. арк., з яких здобувачці особисто належить 4,06 друк. арк. 1) M. Luchko, O. Kilyar, I. Adamska Value creation as the main principle of construction company efficient functioning. Bussines Risk in

Changing Dynamics of Global Village 2. Monograph. Publishing House of University of Applied Sciences in Nysa. 2019. 513 pp. 89-97 (0,6 д. а., особисто автору належить 0,25 д. а.). 2) Адамська І. Є. Сучасний стан та тенденції розвитку будівельної галузі України. Галицький економічний вісник. 2019р. № 5 (60). С. 7-15 (0,7 д. а.). 3) Адамська І. Є. Оцінка як інструмент визначення ефективності креації вартості підприємства. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2020. Випуск 42. (0,5 д. а.). 4) Адамська І. Є. Аналіз підходів та методів оцінки вартості будівельних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2020. Випуск 38. (0,6 д. а.). 5) Адамська І. Є. Обліковий механізм відображення впливу особливостей житлового будівництва на креацію вартості підприємства. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: «Економіка і управління». 2020. Том 31 (70). № 3. (0,5 д. а.). 6) Адамська І. Є. Методика обліку креації вартості підприємства житлового будівництва. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 43. (0,6 д. а.). 7) Адамська І. Є. Концептуальні етапи методики обліку в процесі креації вартості будівельних підприємств. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. №3 (114). (0,5 д. а.). 8) Адамська І. Є. Місце облікової інформації у формуванні вартості підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 24-26 жовтня 2019 р. м. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 3-4. (0,1 д. а.). 9) Адамська І. Є. Використання сучасних методик оцінки в процесі креації вартості будівельного підприємства. Напрями розвитку ринкової економіки: нові реалії та можливості в умовах інтеграційних процесів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 30 листопада 2019 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак,

В. П. Приходько, А. Кругські. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – Ч. 2. С. 51-53 (0,1 д. а.). 10) Адамська І. Є. Фактори креації вартості підприємства. Вплив глобальної фінансової кризи на розвиток національних фінансових систем: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 18 квітня 2020 року) / ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2020. С. 80-83 (0,2 д. а.). 11) Адамська І. Є. Вплив стейкхолдерів на вартість будівельного підприємства. Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 квітня 2020 р.). Дніпро: ПДАБА, 2020. С. 89-91 (0,1 д. а.). 12) Адамська І. Є. Вплив нормативно-правового регулювання будівельної діяльності на відображення операцій в обліку. Бізнес та умови його розвитку: національна та міжнародна практика: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 травня 2020 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». О.: ЦЕДР, 2020. С. 115-118 (0,2 д. а.). 13) Адамська І. Є. Побудова облікової системи оцінки вартості підприємства в процесі функціонування будівельного бізнесу. Менеджмент, аудит та фінанси: стан, проблеми та науково-економічний розвиток: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 23 травня 2020 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 101-104 (0,3 д. а.). 14) Адамська І. Є. Обліково-аналітичне забезпечення складання фінансових прогнозів будівельними підприємствами Фінансова система та інформаційні технології: сучасний стан, ефективність, перспективи. Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених м. Київ 30 травня 2020 року. С. 57-58 (0,1 д. а.)

Кількість та рівень наукових публікацій автора дозволяють вважати виконаними положення відповідно до Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю подані у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору, та складають певний науковий доробок.

Внесок автора у роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Адамської І. Є.

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій про їх використання. Розроблені авторкою теоретичні положення та методичні підходи щодо вдосконалення обліку й аналізу процесів креації вартості підприємства мають практичне значення, можуть бути застосовані суб'єктами господарювання та у навчальному процесі.

Результати проведеного дослідження отримали практичне застосування в діяльності таких суб'єктів господарювання: Товариства з обмеженою відповідальністю «Проф Буд» (довідка про впровадження № 1 від 12.02.2020 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Домобудівник» (довідка № 1-20 від 20.04.2020 р.), Приватного підприємства «Інвест Родина» (довідка № 355 від 20.12.2019 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Куличівка» (довідка № 12 від 10.09.2020 р.).

Теоретичні положення та науково-практичні рекомендації авторки використовувалися під час проведення лекційних і практичних занять із курсів «Бізнес-аналіз. Практикум», «Економічний аналіз», «Експрес діагностика бізнесу та прийняття рішень» у Західноукраїнському національному університеті (довідка про впровадження в навчальний процес результатів дисертаційної роботи № 126-28/2000 від 28.09.2021 р.).

Оцінка структури дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 164 сторінки. Список використаних джерел охоплює 199 назв на 20 сторінках. Дослідження містить 37 таблиць (на 22 сторінках), 22 рисунки (на 14 сторінках), 18 формул (на 1 сторінці), 7 додатків (на 39 сторінках).

Мова та стиль викладення. Дисертація Адамської І. Є. написана українською діловою мовою, що базується на економічній термінології в сегменті обліку й аналізу. Стиль викладення тексту в цій дисертації науковий, що означає чіткість і послідовність викладення матеріалу в окремих параграфах та розділах дисертації, однозначність трактувань термінів і категорій, точність та об'єктивність оцінок на предмет формування креації вартості підприємств будівельної галузі тощо.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту. За змістом та оформленням дисертація Адамської Ірини Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)», відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема: 1)

відповідає паспорту спеціальності 071 – «Облік і оподаткування», галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»; 2) відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, 3) відповідає основним вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року.

Текст роботи за результатами перевірки на наявність тестових запозичень не містить запозичень без належного посилання на джерело та відповідає принципам **академічної доброчесності**.

Водночас, зауваження і побажання, що викладені вище, мають виключно дискусійний характер, належним способом реагування на ці зауваження може бути їх коментар під час публічного захисту та вони жодним чином не ставлять під сумнів вагомість наукових здобутків автора.

Таким чином, дисертація Адамської Ірини Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)», є прикладом наукового дослідження, що виконано особисто автором, характеризується завершеністю та єдністю змісту.

Критичні зауваження до дисертації. Водночас, хочемо висловити деякі критичні зауваження до дисертації Адамської Ірини Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)»:

- у параграфі 1.1 «Економічний зміст і напрями креаційного процесу у формуванні вартості підприємства» бракує чіткого та однозначного трактування понять: «креація вартості» і «креація вартості будівельного підприємства»;

- параграф 3.2 «Аналітичне забезпечення використання концепції управління вартістю будівельного підприємства» перенасичений таблицями (8 таблиць з 37 у всій дисертації (21,6 %)) та рисунками (6 таблиць з 22 у всій дисертаційній роботі (27,3 %));

- кількість завдань, визначених у дисертаційній роботі – 10, пунктів наукової новизни одержаних результатів – 10, а пунктів загальних висновків аж 15. На нашу думку, окремі пункти цих висновків треба було об'єднати і зменшити в обсязі тексту. Зокрема, пункт 9 (с. 161) займає понад 0,5 сторінки, а пункт 15 загальних висновків (с. 163-164) займає цілу сторінку;

- у дисертації 45 російськомовних джерел, що складає майже чверть (22,6 %) від загальної кількості використаних джерел (с. 165-184);

- практичні дані з будівельних підприємств у рецензованій дисертації подані до 2019 року (включно). Доцільно було б їх оновити практичними даними хоч би за 2020 рік, а може і за 2021 рік;

- допущено помилки в нумерації додатків. Зокрема, на стор. 197 розміщено «Додаток В. Рис. В.1. Нормативні документи України в галузі будівництва», а у основному тексті дисертації на стор. 15 (дод. Л). Тут варто зазначити, що нумерація додатків, взагалі, закінчується на букві «Е». Також під час аналізу тексту дисертаційної роботи виявлено посилання на додатки на сторінках 15 (дод. В), 31 (дод. А), 79 (дод. Б), 90 (дод. В і Е). Посилання на додаток Д відсутнє, а у його нумерація мала бути, як додаток Г. Відповідно, нумерація усіх інших наступних додатків мала б бути зміщена на одну букву: додаток Д – це додаток Г; додаток Е – це додаток Д.

Зазначені вище критичні зауваження до дисертації Адамської Ірини Євгенівни аж ніяк не применшують значимості одержаних нею результатів наукових досліджень, а лише вказують на ті сторони дисертації, які з тих або

інших причин є порівняно слабшими, недостатньо розвинутими чи з певним недоврахуванням етапів процесу формування креації вартості підприємства будівельної галузі в Україні.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Враховуючи актуальність проблеми та результати проведеного дослідження, вважаємо, що представлена до захисту дисертаційна робота Адамської Ірини Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання щодо обліку й аналізу в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні). Тему дисертації розкрито у повному обсязі, визначені завдання вирішено, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і науково-практичну цінність.

Наукові публікації автора Адамська І. Є. відображають основні положення та результати дисертації. Публікації в достатній кількості вміщено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Адамської Ірина Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії: Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року, освітньо-науковій програмі університету. Рецензована робота рекомендується до представлення у разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.027 в Західноукраїнському національному університеті для присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування.

Рецензент:

**доктор економічних наук, професор
професор кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнського національного
університету МОН України**

Василь ДЕРІЙ

Підпис: *В. Дерій*

Завіряю:
НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ *А. Селенко*